

Sarna (*Capreolus capreolus*)

Sarna należy do najbardziej znanej i popularnej zwierzyny w naszym kraju.

I. Występowanie i siedlisko

Sarna występuje na terenie niemal całej Eurazji i przystosowuje się znakomicie do wielu zmian w swoim biotopie. Występuje zarówno na terenach leśnych jak i na wielkoobszarowych polach. Zarówno tereny górzyste jak i nizinne nie stanowią problemu dla jej występowania. Najchętniej wybiera jednak teren o dużej różnorodności w postaci poprzecinanych łąkami lasów mieszanych. Bardzo chętnie zamieszkuje remizy śródpolne lub małe kompleksy leśne usytuowane w okolicach pól uprawnych. Teren życiowy sarny nie jest duży, około kilkuhektarowy. Sarna jest z nim bardzo związana i niechętnie migruje (wyjątkiem jest okres godów kiedy to kozły poszukują kóz do pokrycia).

II. Charakterystyka ogólna

Kształtem i budową sarna jest idealnym przykładem zwierzęcia jeleniowatego (dlatego czasem jest przez laików mylona z jeleniem). Masa sarny może się wahać w przedziale 9-19 kg i uzależniona jest w głównej mierze od dostępnej bazy

żerowej (sarna polna ma tendencję do bycia kilka kilo cięższą od sarny leśnej). Kształt kozła jest nieco inny od kozy, jego sylwetka jest nieco bardziej masywna, z grubym karkiem i masywnym łbem. Kozioł corocznie zmienia poroże, zrzucając je w okresie jesienno zimowym, przy czym osobniki najsilniejsze rozpoczynają ten proces najszybciej. Kozia jest smukła i z wiekiem jakby bardziej przygarbiona. Uszy, nazywane łyżkami, są dość długie i ruchliwe. Cewki są smukłe, zakończone parzystymi racicami oraz szpiłą odbijającą się przy miękkim podłożu lub podczas szybkiej ucieczki. Suknia sarny ma barwę czerwono rudą w lecie oraz popielatą w zimie, z charakterystycznym białym lustrem. U kóz widoczny jest również fartuszek, będący owłosieniem okolic sromowych. Na terenie Polski wyróżniamy dwa typy ekologiczne. Sarnę leśną oraz sarnę polną, która wyodrębniła się, wybierając za swe siedlisko tereny otwartych wielkoobszarowych pól.

III. Odżywianie

Sarny są zwierzętami wyłącznie roślinożernymi. Ich menu jest bardzo długie i różnorodne. Szacuje się że sarna pobiera nawet do 200 różnych gatunków roślin. Ciężko zatem wymienić wszystkie składniki pokarmowe, ale ogólnie stwierdzić można że dieta sarny opiera się na trawach, ziołach, pędach owocach lasu, oziminach oraz wielu innych. Sarna żeruje od późnego popołudnia do wczesnych godzin rannych. Istnieją sytuacje, jak np. u saren polnych, kiedy to żerowanie trwa z przerwami całą dobę. Na żer pierwsze ruszają osobniki młode, wychodząc zazwyczaj o stałej porze. Starsze sztuki a zwłaszcza stare kozły, żerują nieregularnie, w różnych miejscach swojego terenu oraz o różnych porach doby.

IV. Rozmnażanie i rozwój

Okres rui u saren przypada na letnie miesiące lipca oraz sierpnia. Wtedy to kozły poszukują grzejących się kóz. Zaloty trwają kilka dni podczas, których dochodzi do charakterystycznych gonitw w kółko, po których następuje pokrycie. Kiedy zakończy się okres grzania, kozioł wybiera się na poszukiwanie nowej partnerki. Rywalizacja o grzejącą kożę nie jest tak spektakularna jak u jeleni aczkolwiek dominujący kozioł przepędza słabszych rywali poza teren swojej wybranki. Mimo iż właściwe gody mają termin w miesiącach letnich, dochodzi czasem na jesień do godów ponownych. Spowodowane jest to zazwyczaj niepokrytymi kozami, które grzeją się, chcąc wykorzystać swój potencjał rozrodczy. Występowanie rui ponownej jest sygnałem o złej strukturze populacji saren, spowodowanej zbyt małą liczbą rogaczy. Ciąża u saren trwa prawie dziesięć miesięcy, spowodowane jest to tzw. ciążą opóźnioną, w której zarodek zahamowuje na pewien czas swój rozwój. U saren zapłodnionych na jesień okres ciąży trwa o połowę krócej. Różna długość ciąży jest zabezpieczeniem aby młode kozłeta przychodziły na świat w najoptymalniejszym i jednakowym okresie tj. wiosennym. W okolicach maja koza wydaje na świat jedno lub dwa kozłeta. Przez pierwsze dwa tygodnie życia kozłę nie opuszcza miejsca w którym został poczęty. W

pierwszych tygodniach życia koźleta nakropione są białymi plamkami aby lepiej maskować się przed zagrażającymi im drapieżnikami. Matka karmi młode przez około pół roku, jednakże pozostają one przy jej boku, często jeszcze przez rok. W wieku dwóch lat osiągają pełne zdolności rozrodcze i same mogą przystąpić do godów.

V. Zachowanie

Głównym zmysłem saren jest słuch. Zaniepokojone rozpoczynają ucieczkę wydając charakterystyczny oszczek (najczęściej czynią to kozły). Wzrok saren nie jest ich największym atutem, widzą nieostro i bardziej reagują na ruch niż na nieruchomy element. W terenie otwartym sarna polna wystrzyła nieco narząd wzroku i potrafi dostrzec niebezpieczeństwo nawet ze znacznej odległości. W terenie otwartym sarna posiada większy dystans do człowieka oraz innych grożących jej niebezpieczeństw. W lesie potrafi wyczekać aż do ostatniego momentu salwując się ucieczką spod samych nóg niczym nadeptęty zając.

VI. Ekologia gatunku

W ostatnich latach można zauważyć że okres żerowania saren przesunął się na godziny późniejsze. Bardzo często sarny opuszczają mateczniki wyruszając na żer po zmroku. Gatunek sarny ma bardzo duże znaczenie w łańcuchu troficznym naszych łowisk, dlatego tak ważne jest aby utrzymywać jej populację w dobrej kondycji. Wrogami naturalnymi saren są lisy, walęsające się psy oraz drapieżniki latające (w tym również ptaki krukowate). Na terenie występowania wilka, jest on również naturalnym wrogiem saren. Dużym problemem jaki stoi przed nami jest nowoczesna technika, niszcząca bioróżnorodność co może być w przyszłości powodem zubożenia naszych leśnych populacji (nie tylko saren). Ważnym zadaniem myśliwych jest szerzenie wśród ludności lokalnych wiedzy na temat życia saren, przez co można oszczędzić życie wielu koźletom, ginącym podczas mechanicznego wykaszania łąk.

VII. Słowniczek

Cewki – nogi sarny.

Chrapy – nozdrza sarny.

Fartuszek – biała kiść włosów przy żeńskich narządach płciowych.

Gonka – sarna mająca tendencję do rui poza jej okresem

Koza – samica sarny inaczej siuta.

Koziół – samiec sarny.

Lustro – biała krąg jasnego owłosienia na zadzie sarny.

Koźlak – młode sarny.

Łyżki – uszy sarny.

Parostki – poroże kozła.

Perukarz – bardzo rzadka forma poroża przypominająca oblaną scypulem perukę, wytworzona z powodu uszkodzenia jąder kozła.

Pędzel – kiść włosów na przyrodzeniu kozła.

Piszczec – odgłos wydawany przez koźlaka.

Racica – kopyto sarny

Raciczki – tylne wyrostki zostawiające charakterystyczny znak na tropie

Rogacz – kozioł.

Rudel – stado saren

Ruja – czas godów.

Scypuł – miękka skórna narośl odżywiająca poroże podczas wzrostu

Szczek – odgłos wydawany przez zaniepokojonego kozła

Suknia – sierść sarny

Świece – oczy.

Talerz – inaczej lustro.

Uperlenie – grudki pokrywające poroże kozła.

Wycieranie poroża – zrzucanie niepotrzebnego już scypułu.